

Hartelijk welkom in de keizerlijke appartementen, het Sisimuseum en de Zilverkamer van de Weense Hofburg.

Zilverkamer

2 Het Weense Hoftafelzilver

Dat uit vroegere periodes nagenoeg geen hoftafelzilver bewaard is gebleven, heeft 2 redenen: aan de ene kant werd het tafelzilver telkens rigoreus omgesmolten en opnieuw vervaardigd, zodra het versleten of uit de mode was geraakt of als de eigenaar ervan aan geldgebrek leed! De voornaamste reden voor het omsmelten aan het einde van de 18de eeuw lag aan de Napoleontische oorlogen. Om deze te kunnen financieren moesten bijna alle zilveren voorwerpen in Oostenrijk worden omgesmolten. Voor het hoftafelzilver werd geen uitzondering gemaakt en het werd eveneens voor dit doel opgeofferd. Het zilverwerk werd vervangen door het porseleinen servies van de Weense manufaktuur.

Pas vanaf 1830/35 begon men langzaam maar zeker met de aanschaf van nieuw hoftafelzilver. Het werd in opdracht gegeven aan Stefan Mayerhofer; later completerden Mayerhofer & Klinkosch, resp. J.C. Klinkosch het servies, dat vooral na het huwelijk van keizer Frans Jozef met prinses Elisabeth in Beieren in 1854 werd uitgebreid.

3 Alexander van Lotharingen / Imariporselein

Aan hertog Karel Alexander van Lotharingen heeft de Zilverkamer een interessante en omvangrijke verzameling van Oostaziatisch porselein uit de tijd rond 1700 te danken. Karel Alexander was de jongere broer van keizer Frans Stefan, de echtgenoot van Maria Theresia. In 1744 trouwde hij met haar enige zuster, Maria Anna. Na de bruiloft vertrok het jonge paar naar Brussel, alwaar Karel Alexander als stadhouder der Nederlanden regeerde. Hij was als verzamelaar zeer actief, maar maakte daardoor ook veel schulden. Na zijn dood liet zijn neef, keizer Jozef II, als erfgenaam een groot deel van de verzameling in Brussel veilen. Het waardevolle Imariporselein kwam gelukkig naar Wenen.

Een aantal stukken, die bewaard zijn gebleven, tonen een interessante symbiose tussen de Oostaziatische en de Europese cultuur. Het zijn porseleinen objecten uit Japan en China, die door Europese zilversmeden van een montuur werden voorzien en zodoende voor het gebruik aan het hof aangepast. Daartoe horen o.a. borden en kommen met zilveren omlijsting. De blauwe, rode en gouden beschildering toont de de karakteristieke kleuren voor het Japanse porselein uit die tijd, dat genoemd is naar de uitvoerhaven Imari. De taferversiering in de vorm van een rotslandschap is vermoedelijk het werk van een Weense zilversmid. Door de openingen in de zilveren boomstam kon men wierook laten ontsnappen. Ook de vruchten uit Chinees email bevatten geurige aroma’s.

4 Het “mondgarnituur” van keizerin Maria Theresia

Met het “mondgarnituur” is een heel persoonlijk gebruiksvoorwerp van keizerin Maria Theresia bewaard gebleven. Het was een speciaal voor haar vervaardigd en door haar gebruikt bestek, dat zij altijd bij zich had. Het bestaat uit een mes, een vork en een lepel, aangevuld met een klein eierdopje, een eier- en merglepeltje en een zoutvaatje. Het is uit puur goud en werd rond 1750 vervaardigd.

Pas tegen het einde van de 18de eeuw ontwikkelden zich gesloten tafelbestekken, die uit garnituren voor 12, 24, 36, enz. personen bestonden. De hoeveelheid is afgeleid van het aantal apostelen. Dit soort gelijkvormig bestek vervangt het persoonlijke en individueel aangepaste “mondgarnituur” van de keizerlijke familie.

5 Tamboeren voor het Nieuwfranse garnituur

In het atrium ziet u “tamboeren”, opzetstukken uit verguld brons, die, voorzien van suikerwerk, de keizerlijke tafel opsmukten. Ze horen tot het Nieuwfranse tafelgarnituur van de jonge keizer Frans Jozef.

6 Panoramaborden

Na Meissen werd in 1718 in Wenen de op één na oudste porselein-manufaktuur in Europa opgericht. Porselein was destijds weliswaar een geliefd en kostbaar verzamelobject, maar – behalve voor het dessert – nog niet geschikt bevonden voor de keizerlijke hoftafel. Dat het uiteindelijk rond 1800 aan het hof werd geaccepteerd, had het vooral te danken aan het omsmelten van het tafelzilver in oorlogstijden!

In 1803 bestelde keizer Frans een porseleinen servies, bestaande uit 120 delen, voor de hoftafel, waarvan 60 borden met afbeeldingen voor het dessert en 24, kwalitatief unieke, panoramaborden als soepborden. De afgebeelde motieven waren zowel patriotisch als ook romantisch geïnspireerd. Tussen gouden randen zagen de gasten vuurspuwende vulkanen, ijzige gletscherlandschappen of indrukwekkende Weense bouwwerken: per bord 3 stadsgezichten uit Oostenrijk, Zwitserland en Italië, naar oude prenten door de beste porseleinschilders vervaardigd. Het werk hieraan nam 5 jaar in beslag!

7 Het Oudfranse tafelgarnituur

Het Oudfranse tafelgarnituur werd in 1838 in Parijs besteld naar aanleiding van de kroning van keizer Ferdinand tot koning van Lombardije en Venetië in Milaan. De manufaktuur is echter niet bekend. Normaal werden grote bestellingen in het buitenland aan het hof geheim gehouden of via de Opperhofmeester afgehandeld om de Weense kunstenaars niet te ergeren. Het garnituur is uit verguld brons. De rechthoekige glasplaten weerkaatsen ‘savonds het kaarslicht van de kandelaars. De figurale versiering en de fragiele, gebogen ranken getuigen van pronkvolle elegantie.

8 De Nieuwfranse taferversiering

Als één van de eerste aanschaffingen voor de jonge keizer Frans Jozef, die na de revolutie van 1848 aan de macht was gekomen, werd in 1850/51 in Parijs dit zgn. “Nieuwfranse tafelgarnituur” besteld. Deze taferversiering uit verguld brons overtreft in weelde-richeid en decor alle andere. De reusachtige kandelaars hebben een rijk versierde opbouw uit ranken en schelpen. Speelse putti, dartelende dieren en vliegende vogels maken er een levendig geheel van. Een tafelgarnituur van dit formaat was noodzakelijk geworden, aangezien de jonge keizer Frans Jozef regelmatig zijn raadgevers en ministers voor een diner uitnodigde. Beïnvloed door zijn moeder, aartshertogin Sophie, werd aan het hof teruggegrepen op barok- en rokokovormen, wat vooral in het meubilair in de appartementen tot uitdrukking komt. Maar ook in het serviesgoed is deze trend te merken.

9 Het wit-gouden servies van Thun

Dit wit-gouden eetservies werd in 1851 aangeschaft door keizer Ferdinand. Ferdinand, die van de bevolking de bijnaam “de goedige” had gekregen, had, in het kader van de burgerlijke revolutie van 1848, afstand van de troon gedaan ten gunste van zijn jonge neef Frans Jozef en zich in Praag gevestigd, alwaar hij tot aan zijn dood in 1875 in afzondering leefde.

Voor de inrichting van zijn paleis in Praag werd bij de porseleinfabriek van graaf Thun in Klösterle (Bohemen) dit wit-gouden servies besteld. Het ontwerp van het servies was destijds zeer aktueel. De algemene smaak was rond het midden van de eeuw anders geworden: de geaccentueerde, strenge, duidelijke lijnen van de Biedermeier maakten plaats voor zachtere, vloeiende vormen. Het rijke gouddecor beantwoordde aan de groeiende behoefte aan deftige ontplooiing van pracht en praal, dat ook aan het Weense keizerlijke hof merkbaar was.

10 Het eet- en dessertservies met groene banden (Sèvres)

Het servies met de groene banden was een uitzonderlijk geschenk van de Franse koning Lodewijk XV aan keizerin Maria Theresia. Het diende als teken van een voorzichtige toenadering tussen Oostenrijk en Frankrijk na de successieoorlogen, die met zware verliezen gepaard waren gegaan. Groene, in elkaar gevlochten banden vormen de hoofdversiering van het servies, dat zich in zijn vormen oriënteert aan werken van barokke goudsmeden. Tussendoor zijn sierlijke rococoscènes, naar schilderijen van Francois Bouchard, afgebeeld. Ze tonen allegorieën van de liefde, poëzie, muziek, schilderkunst en beeldhouwerij of bevatten zinspelingen op de wereldliteratuur vanaf Homerus tot Molière.

Het servies is een fantastisch voorbeeld van de buitengewoon elegante produkten,die in de 1738 opgerichte koninklijke Franse porseleinmanufaktuur in Sèvres werden vervaardigd. Ze zijn uit een speciaal, licht breekbaar porseleinen materiaal, waarop, dankzij een lagere brandtemperatuur, de kleuren een eigen lichtwerking verkregen. Het stralende groen van dit servies was kort daarvoor uitgevonden. Slechts één enkele keer werd het in dubbel bandmotief gebruikt, nml. bij het geschenk aan Maria Theresia!

11 De soepterrinen met gouden aren

In 1777 bezocht keizer Jozef II zijn zuster, de Franse Koningin Marie Antoinette. Bij zijn terugkomst bracht hij, alles bij elkaar, 500 kostbare objecten uit Sèvesporselein mee, daaronder het appelgroene eetservies en 4 prachtige terrinen, waarvan er 3 in de Zilverkamer bewaard zijn gebleven.

De ronde “olio”-terrine – bestemd voor een krachtige soep – en de beide andere soepterrinen staan met 4 gebogen voeten op onderzeters. De vergulde plastische versiering met korenschoven en de in de medaillons geschilderde vruchten, landbouwprodukten, bloemen, eieren, schelpdieren, maar ook tuingerei en landbouw-werktuigen zijn tekens van vruchtbaarheid en het heilzame werk in de natuur.

12 Het vouwen van servetten (zwaan)

Het fantasievolle vouwen van servetten is een oude kunst, die helaas aan het uitsterven is. De gecompliceerde creaties in de vorm van waaiers, vissen, schelpen, zwanen, eenden of bloemen werden vooral in de vroegbarok als taferversiering gebruikt. Het kan enkel lukken, wanneer het servet uit heel fijn linnen is en een bepaalde grootte heeft. Het beroemde keizerservet heeft een afmeting van 1 x 1 mtr. Er bestaan nog een groot aantal voorbeelden uit de 17de eeuw voor deze kunstige creaties.

13 Het servies van Meissen

In Meissen werd in 1710 de eerste – en voor langere tijd beste – porseleinmanufaktuur in Europa opgezet. Dit servies uit Meissen, dat van rond 1775 dateert, wordt bepaald door de prachtige afbeeldingen van bloemen. De vormen zijn goede voorbeelden van het “barokklassicisme”: terwijl de buikige terrinen met de handvaten in vruchtvorm nog barok aandoen, neigt de gevlochten fruitmand reeds richting classicisme met zijn voorliefde voor de antieke vormgeving.

14 Het gouden servies

Het gouden servies is het pronkvolste porseleinen servies van het keizerlijke hof. Elk deel van het servies, dat voor 12 personen bestemd was, is met glanzend goud overtrokken, deels ook van binnen en zelfs aan de onderkant. De fijne, matgouden ornamenten herinneren aan antieke sierlijsten.

Het gouden servies is een meesterwerk van de Weense porselein-manufaktuur en werd in 1814 vervaardigd. De aanschaffing ervan was noodzakelijk geworden, aangezien, vanwege de oorlogen tegen Napoléon, het gebruikelijke gouden serviesgoed was omgesmolten en tot munten verwerkt. Toen, tijdens een verblijf van keizer Frans in 1814 in Parijs, het plan opkwam om in Wenen een groot congres van de Europese machten te organiseren, werd dit servies bij de Weense manufaktuur besteld. Op die manier had men in ieder geval optisch voor de officiele diners een vervanging voor het verdwenen servies.

15 De tafelvesiering uit Milaan

Naar aanleiding van de kroning van keizer Ferdinand tot koning van het Lombardisch-Venetiaans koninkrijk in 1838 werd deze monu-mentale tafelvesiering besteld. Het is de meest omvangrijke opsmuk in de Zilverkamer en kan tot een lengte van 30 meter met plateau's, voorzien van spiegels, worden samengesteld. Op het middelste deel ziet u de allegorische figuren van Lombardije met een muurkroon en een hoorn des overvloeds en van Venetie met de dogenmuts en de markusleeuw afgebeeld; aan de rand van de plateau's wisselen zich dansende cherubijntjes af met kaarsen-luchters.

Voor deze indrukwekkende tafelvesiering staande, kan men zich de pracht van de keizerlijke tafels, die bovendien waren versierd met weelderige bloemenarrangementen en fruit en suikergoed, levendig voorstellen. De klassiek aandoende figuren van de tafeltooi gaan terug op de traditie van de barokke tafelvesieringen, die, naar gelang de aard van het diner, betrekking hebben op elementen van het rijk der goden, de krijgskunst of de liefde.

16 Elisabeth en het Miramare-reisservies

Voor haar reizen naar het eiland Korfoe met de villa “Achilleion”, dat speciaal voor haar was gebouwd, nam keizerin Elisabeth gewoonlijk het schip “Miramare”. Op dit jacht gebruikte men een speciaal vervaardigd servies en bestek uit alpacca, dat betekent uit verzilverd metaal; het model stamt uit de rond 1890 gebruikelijke collectie van de metaalwaren-fabriek Arthur Krupp in Berndorf. De enige verwijzing op de hoge bestemmimng is het ingegraveerde wapenschild met een dolfijn, voorzien van de keizerkroon. Achter in de vitrine ziet u nog meer objecten, die met de beroemde dolfijn zijn versierd, die als “logo” diende voor alle voorwerpen, die voor het oponthoud van de keizerin in Griekenland waren bestemd.

Ook het zilverbestek van een zilversmid uit Triest, dat u hier ziet, was voor “Achilleion” bestemd.

17 Het staatsservies

Het historische staatsservies met de naam “Hofvorm”, dat zelfs nog na het einde van de monarchie tot het jaar 2000 werd gebruikt voor staatsbanketten, stamt uit de Weense porseleinmanufactuur. Het zilveren bord, dat vroeger aan de hoftafel als eetbord diende, werd in de republiek tot onderbord gedegradeerd. Gegeten wordt van porselein, dat in de republiek het “servies voor staatsbezoeken” wordt genoemd. Het is wit met een sierlijke gouden rand met een stippenmotief en een zwart-rood-gouden tweekoppige adelaar. Een technische bijzonderheid is de rond 1855 uitgevonden lithogra-fische goud- en kleurendruk, waarmee het motief op het porselein werd aangebracht. De beschildering met de hand maakte plaats voor een rationele serieproductie.

Het zilveren bestek van J. C. Klinkosch en de glazen van de firma J. & L. Lobmeyr ronden het staatsservies af.

De bekroning van het servies is het servet, in de kunstige “keizer-lijke vouwvorm”, waarbij in elke opening een broodje wordt gestopt. Deze vouwvorm mocht enkel aan de hoftafels in aanwezigheid van de keizer worden gebruikt en was een streng bewaakt geheim, dat slechts mondeling aan bepaalde personen werd doorgegeven. Ook nu nog mag deze vouwvorm enkel bij staatsbezoeken van gekroonde heersers en presidenten worden gebruikt en er zijn slechts 2 personen, die het geheim van deze vouwvorm kennen – en bewaren!

18 Het Weense Hoftafelzilver

In de laatste zaal van het oude gedeelte van de voormalige Hofzil- ver- en Tafelkamer zijn in de vitrines zilveren borden, schotels, kommen, braadpannen en soepterrinen te zien, die een indruk geven van de omvang van het dagelijks benodigde Hoftafelzilver. Het servies uit massief zilver draagt het keizerlijke wapen en imponeert door zijn eenvoud en bescheiden elegantie. De grote hoeveelheid aan zilverwerk is verklaarbaar, omdat aan het Weense hof uitsluitend werd gegeten van zilveren en gouden serviezen. Lange tijd werd voor de soep en het dessert porselein gebruikt, dat vanaf 1710 ook in Europa werd vervaardigd – alle andere gerechten werden nog steeds op zilveren borden geserveerd. Eerst in de loop van de 19de eeuw zetten zich serviezen uit porselein bij privé-diners door.

In de wandvitrines wordt vergulde tafelopsmuk getoond; de tambours voor de zoetigheden en de girandolen uit verguld brons horen tot het Nieuwfranse tafelgarnituur, dat u later nog zult zien.

19 Het “Grand Vermeil”

Tot de belangrijkste serviezen van de Hofzilverkamer hoort onget-wijfeld het “Grand Vermeil”. Dit hoofdwerk van de Franse gouds-meedkunst omvatte oorspronkelijk 40 couverts. Rond 1850 werd het door Weense zilversmeden tot 140 couverts uitgebreid. Nu bestaat dit pronkservies uit totaal 4500 delen en weegt meer dan 1 ton! Het materiaal bestaat uit vuurverguld zilver, waarvoor het Franse begrip “vermeil” staat. Interessant is ook zijn geschiedenis, die eng verbonden is met de opkomst en val van Napoléon. De opdrachtgever van dit pronkservies was waarschijnlijk Eugène de Beauharnais, Napoléons stiefzoon, in 1808. De uitvoering geschied-de door de Parijse goudsmid Martin-Guillaume Biennais en de Milaanse goudsmid Eugenio Brusa. Het servies was bestemd voor het hof in Milaan, alwaar Beauharnais van 1805 – 1814/15 als vicekoning regeerde. Na de voltooiing kwam het servies in Milaan aan, dat na de val van Napoléon met het koninkrijk Lombardo-Venetie aan Oostenrijk viel. Door de bepalingen van het Weense congres moest keizer Frans I. het servies van Eugène de Beauhar-nais kopen . Naar aanleiding van zijn 4de huwelijk met Carolina Augusta liet de keizer in 1816 het servies naar Wenen transporteren, nadat de ingegraveerde wapens van Napoléon als koning van Italië waren vervangen door dat van keizer Frans I.

20 Het Mintonservies

Een bijzonderheid is het aparte Engelse eetservies, dat een ge-schenk was van keizerin Elisabeth aan keizer Frans Jozef voor het jachtslot Offensee. Het ontwerp uit het jaar 1870 stamt van William Coleman en toont heel natuurgetrouw insecten, vogels, zeedieren en planten.

21 Het sanitairporselein

Voordat keizerin Elisabeth in 1876 een badkamer naar huidige maatstaven liet inrichten, bestonden er geen, zoals wij ze kennen. Het merendeel van de leden van de Hofhuishouding moest genoegen nemen met een sanitairgarnituur, bestaande uit een waskom, een waterkruik, een voetbekken, een scheerkom, een zeepbakje en een nachtpot. De garnituren vormden geen homogene set – het overgrote deel was uit wit porselein, versierd met een gouden rand en een gouden adelaar.

22 De oude Zilverkamer, diverse serviezen en het zilverbestek

In de eerste zaal van de Oude Hofzilver- en Tafelkamer met vitrines uit eikenhout, die nog uit de monarchie stammen, ziet u afzonder-lijke restanten van oud-Weense, Hongaarse en Boheemse serviezen alsmede voorbeelden van wit sanitairporselein met een gouden rand uit Bohemen. Interessant zijn de series van elegante glazen met verschillende slijpmotieven van de firma Lobmeyr uit Wenen. De groene glazen waren bestemd voor Rijnwijn. In de vitrine in het midden van de zaal ligt het keizerlijke zilver-bestek tentoongesteld, dat ook nu nog wordt gebruikt voor staatsbezoeken. Het eerste grote garnituur werd nog vóór 1837 door Stephan Mayerhofer vervaardigd; latere opdrachten werden uitgevoerd door zijn nakomelingen en uiteindelijk door de hofleverancier Joseph Karl Klinkosch. Een bijzonderheid is de versiering aan de zijkant van het bestek: het tot op heden geliefde “vioolsnaren”-motief.

Koper was altijd al een geliefd kookgerei in de adellijke en burger-lijke huishoudens. Het heeft het voordeel, dat het de warmte goed afgeeft; als nadeel, de giftige, groene aanslag, die door zuur-houdende gerechten wordt veroorzaakt. Daarom werden de potten en pannen gegalvaniseerd en voort-durend op zwakke plekken gecontroleerd.

23 De ceremonie van de voetwassing

Aan het hof heerste de eeuwenoude traditie, waarbij de keizer en de keizerin elk jaar op Witte Donderdag de voetwassing van 12 mannen en 12 vrouwen verrichtten. Dit werd gedaan ter herinne-ring aan de deemoedige voetwassing van de apostelen door Christus.

De ceremonie werd uitgevoerd aan zeer oude, arme mensen, die, na een zorgvuldig medisch onderzoek en fris gewassen, op Witte Donderdag aan het hof verschenen. Na de voetwassing en een maaltijd met traditionele vastenspijzen ontvingen de uitverkoren personen als geschenk een pul uit aardewerk met witte wijn, een zilveren beker met de tweekoppige adelaar en het jaartal erop, levensmiddelen en 30 zilverlingen, die herinneren aan de zilverlin-gen van de Christusverrader Judas.

De beide gouden wasgarnituren zijn vervaardigd door de beste Augburgse zilversmeden van de 18de eeuw. Ze werden gebruikt bij de doopplechtigheden van de Habsburgers, bij de wasceremonie aan tafel en bij de voetwassingen tijdens Pasen.

24 Het tafelservies voor aartshertog Ferdinand Max

Dit servies kwam naar Wenen vanuit het slot Miramare in de buurt van Triest, de voormalige residentie van aartshertog Ferdinand Max, de latere keizer van Mexico. De aartshertog was een jongere broer van keizer Frans Jozef. In 1854 werd hij tot opperbevelhebber van de keizerlijke en koninklijke marine benoemd. In 1864 nam hij de Mexicaanse keizertitel aan, maar kon zich in zijn nieuwe rijk niet etableren. Hij werd door de republikein Benito Juárez gevangen genomen en in 1867 geexecuteerd; in de keizerlijke appartementen kunt u meer hierover te weten komen. Het tafelservies is een produkt van de porseleinfabriek Herend in Hongarije, die zich aanvankelijk gespecialiseerd had op het kopiëren van Chinese voorbeelden. Keizer Maximiliaan had dit servies in 1865 besteld voor zijn residentie in Chapultepec. Moritz Fischer, de eigenaar van de fabriek, mocht het servies in 1867 op de Parijse wereldtentoonstelling tonen als produktreklame voor Herend. Na afloop van de tentoonstelling was Maximiliaan reeds dood en zodoende kwam het servies nooit in Mexico aan.

Hiermede is de rondleiding door de Zilverkamer ten einde; gaat u nu door naar de eerste verdieping van de Hofburg, alwaar u het Sisimuseum en de historische vertrekken van keizer Frans Jozef en keizerin Elisabeth kunt bezichtigen.

25 Het keizerlijke trappenhuis

Via het keizerlijke trappenhuis met zijn prachtige stucmarmor en vazen uit verguld brons bereikt u, zoals toentertijd keizer Frans Jozef, de belétage.

De Hofburg was meer dan 600 jaar lang de residentie van de Habsburgers en zodoende het centrum van het Heilige Roomse Rijk. Naast haar functie als regerings- en bestuurscentrum was de Hofburg vooral de winterresidentie van de keizerlijke familie – de zomer bracht het hof vanaf de 18de eeuw grotendeels op paleis Schönbrunn door.